

ovlivněn i jinými než zákonnými hledisky.“ Znamená to, že v případech, kdy rozhoduje úředník územního samosprávného celku ve věci, která se přímo nebo nepřímo týká tohoto celku, není a priori vyloučen z rozhodování pro podjatost, avšak je u něho dáno systémové riziko podjatosti, kvůli němuž je třeba otázku jeho případné podjatosti posuzovat se zvýšenou opatrností. Soud dále formuloval kritéria, jejichž naplnění znamená překročení kritické míry systémového rizika podjatosti; jsou jimi zejména zájem územního samosprávného celku na způsobu vyřízení a existence tlaku na úřední osobu (resp. všechny úřední osoby), aby věc vyřídila ve prospěch územního samosprávného celku. K podrobnějšímu vysvětlení tohoto zásadního judikátu Nejvyššího správního soudu odkazujeme na článek zveřejněný v našem časopise č. 1/2013.¹ Podobně odmítl tvrzení, že již samotný vztah úředníka samosprávného celku zakládá pochybnost o jeho nepodjatosti též Ústavní soudu ČR (usnesení II. ÚS 1062/08).

Judikáty, týkající se konkrétních případů, ovšem nebývají dostatečně srozumitelné dotčeným osobám a velmi často je nedokážou zobecnit a zohlednit při svém postupu ani správní orgány.

Novelizace správního řádu

Jak už bylo řečeno výše, správní řád doposud otázku tzv. systémové podjatosti neřešil. Orgány ochrany přírody se při své činnosti doposud opakovaně setkávají s uplatňováním námitek podjatosti, které jsou vznášeny jen pro podřízený poměr úředních osob k orgánu veřejné správy. Nutnost posuzovat znovu a znovu takové námitky, uplatněné zpravidla ve zcela obecné podobě, a nutnost o nich rozhodovat, zbytečně zatěžuje jak správní orgány prvního stupně, tak i správní orgány jim nadřízené (§ 14 odst. 4 správního řádu). V některých případech ovšem k tomuto vztahu podřízenosti úředních osob přibývají i další okolnosti (zájem územního samosprávného celku na výsledku řízení a skutečnosti, které mohou ovlivnit postoj úřední osoby k věci tak, že by se mohla řídit i jinými než jen zákonnými kritérii) a pak je pro správní orgány poměrně nesnadné zhodnotit, zda v konkrétním případě došlo či nedošlo k překročení kritické míry systémového rizika podjatosti, a rozhodnout, zda je úřední osoba vyloučena z rozhodování.

¹ *Havelková, S. Podjatost úředníků při rozhodování o zájmech obce. Ochrana přírody, 2013, č. 1, str. 14 a 15.*

Na základě analýzy tohoto stavu byla zákonem č. 176/2018 Sb. přijata novela § 14 správního řádu. Za odstavec 1 § 14 je vložen nový odstavec:

(2) Úřední osoba není vyloučena podle odstavce 1, pokud je pochybnost o její nepodjatosti vyvolána jejím služebním poměrem nebo pracovněprávním nebo jiným obdobným vztahem ke státu nebo k územnímu samosprávnému celku.

Cílem nové právní úpravy je v souladu s judikaturou NSS legislativně upravit předpoklady pro vyslovení podjatosti úřední osoby. Novela řeší nejen otázku pochybností ohledně úředních osob orgánů územně samosprávných celků, nýbrž zahrnuje i případy úředních osob, které jsou v podřízeném vztahu ke státu, zpravidla na základě služebního poměru. Pod tuto novou úpravu lze tedy podřít i příklady zmíněné výše, kdy národní park či Agentura rozhoduje o žádostech správy národního parku či AOPK ČR jakožto subjektů hospodařících s majetkem státu.²

Důvodová zpráva k návrhu zákona uvádí, že v důsledku této nové právní úpravy nejen vlastní existence podřízeného postavení úřední osoby již nebude sama o sobě důvodem vyloučení úředních osob, nýbrž že „nemůže být (vzhledem k logickému argumentu a maiori ad minus) překročena kritická míra systémového rizika podjatosti ani přistoupením další skutečnosti, která by jinak (neplatila-li by výchozí podmínka) mohla být důvodem systémové podjatosti. Jinými slovy řečeno splnění této výchozí podmínky vylučuje, aby další skutečnosti (např. jevy v politické nebo mediální sféře, zájem vlivných osob na výsledku řízení), které přímo nebo nepřímo souvisejí s existencí daného vztahu úřední osoby ke státu nebo k územnímu samosprávnému celku, byly důvodem systémové podjatosti.“

Tento výklad lze považovat sice formálně právně za logický, avšak poměrně rozšiřující a směřující proti duchu zákona. Podle názoru autorky je takový výklad v rozporu se zásadou zajištění nestrannosti rozhodování a rovnosti dotčených osob, jak vyplývá ze základních zásad činnosti správních orgánů (§ 7 SpŘ).

Odlišná úprava v přestupkovém zákoně

Pro úplnost je třeba ještě zmínit, že uvedenou věc principiálně zcela odlišně řeší přestupkový zákon

2 Pro tuto chvíli ponechávám stranou složitou otázku postavení správ národních parků jako příspěvkových organizací, kdy úřední osoby správy NP nejsou v podřízeném vztahu ke státu, nýbrž k příspěvkové organizaci.

(zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich s účinností od 1. 7. 2017).

S ohledem na zvýšené nároky kladené na projednání přestupku nezávislým a nestranným orgánem přestupkový zákon v § 63 upravil „preventivní“ vyloučení úředních osob z projednávání a rozhodování věci. Jde o tyto případy: 1) je-li podezřelým z přestupku územní samosprávný celek, jehož orgán je příslušným správním orgánem k řízení o tomto přestupku, 2) je-li podezřelým z přestupku územní samosprávný celek, jehož orgán je odvolacím správním orgánem příslušným k řízení o tomto přestupku, a 3) je-li podezřelým z přestupku člen zastupitelstva územního samosprávného celku, jehož orgán je příslušný k provedení přestupkového řízení, a obdobně v případě přestupku člen zastupitelstva územního samosprávného celku, jehož orgán je odvolacím orgánem. Ve všech těchto případech nadřízený správní orgán usnesením pověří řízením o přestupku jiný věcně příslušný správní orgán. Konkrétně to na úseku ochrany přírody a krajiny znamená, že obecní úřad obce s rozšířenou působností nemůže vést řízení o přestupku „své“ obce s rozšířenou působností a dále že krajský úřad nemůže jako odvolací orgán rozhodovat v případě, jedná-li se o přestupkové řízení vedené s „jeho“ krajem. Jako prevenci rizika ovlivnění rozhodování jinými nežli jen zákonnými hledisky zákonodárce všechny úřední osoby daného úřadu ze zákona z rozhodování vyloučil. Nepřichází tedy v úvahu posuzování věci podle § 14 správního řádu.

Závěrem

Nová úprava v § 14 odst. 2 správního řádu může významně zredukovat počet obecně podávaných námitek podjatosti, tj. takových námitek, které poukazují jen na podřízený vztah úředních osob k orgánu veřejné správy, případně pokud budou přesto v této podobě uplatněny, usnadní správním orgánům rozhodování o nich. Podle názoru autorky však bude i nadále nutné počítat se skupinou případů, kdy kromě podřízeného vztahu úřední osoby (resp. všech úředních osob) zde bude existovat i výrazný zájem územního samosprávného celku či státu na způsobu vyřízení věci a budou zde další okolnosti, které mohou ovlivnit postoj úředních osob k věci (mediální vlivy, politické tlaky, zájmy vlivných osob na výsledku apod.). Ve všech těchto případech bude zřejmě i nadále nutné, aby orgány ochrany přírody zkoumaly, zda v důsledku těchto okolností není dána důvodná pochybnost o nepodjatosti.

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Sanace mikrobiálního napadení aragonitu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Milan Geršl, Dana Hanuláková, Barbora Šimečková

Počátky řešení mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby ve Zbrašovských aragonitových jeskyních spadají do roku 1991. Již první výzkumy v letech 1991–92 (Marvanová et al.) ukázaly, že na znečištění aragonitu se podílejí především mikroskopické houby. Všechny následné kroky byly shrnuty v článcích

v Ochráně přírody č. 4/2008 (Geršl, Hanuláková, Šimečková) a ve sborníku Acta speleologica 4/2013 Zbrašovské aragonitové jeskyně – 100. výročí objevení jeskyní (Hanuláková). Článek zachycuje výsledky závěrečné fáze výzkumu od poslední publikace (2013) do současnosti (2018).

Aragonitové drúzy na Oponě po provedené sanaci. Foto Petr Zajiček

Pokračování sanace

I po roce 2013 pokračovaly na aragonitovém útvaru Opona každoroční sanační zásahy financované v rámci tzv. managementových programů ve zvláště chráněných územích. Ošetřování Opony v Juríkově dómě probíhalo dosavadním způsobem, tj. 1x ročně vždy v lednu sanační postřik 9% roztokem peroxidu vodíku (H_2O_2) syceným po dobu 24 h kalcitem, po 1 hodině pak postřik 5% roztokem, po 12 hodinách oplach mlžným pitnou vodou. Současně se ošetřovaly také vybrané skalní plochy podél celé návštěvní trasy, které byly napadeny povlaky ze směsi mikroskopických hub a prachu. Na nich byla nejprve aplikována vodní mlha, poté postřik 12% roztokem peroxidu vodíku a po 12 hodi-

nách oplach pitnou vodou. Mimo to byly v průběhu roku opakovaně vyhledávány plochy podél návštěvní trasy napadené lampenflorou, zejména v blízkosti reflektorů a v jejich bezprostředním okolí. Zde byla lampenflora selektivně likvidována 4% roztokem chlornanu sodného (lampenfloru tvoří převážně vyšší rostliny, na které není peroxid vodíku dostatečně účinný). Uhynulé části lampenflory byly následně odstraněny omytím pitnou vodou.

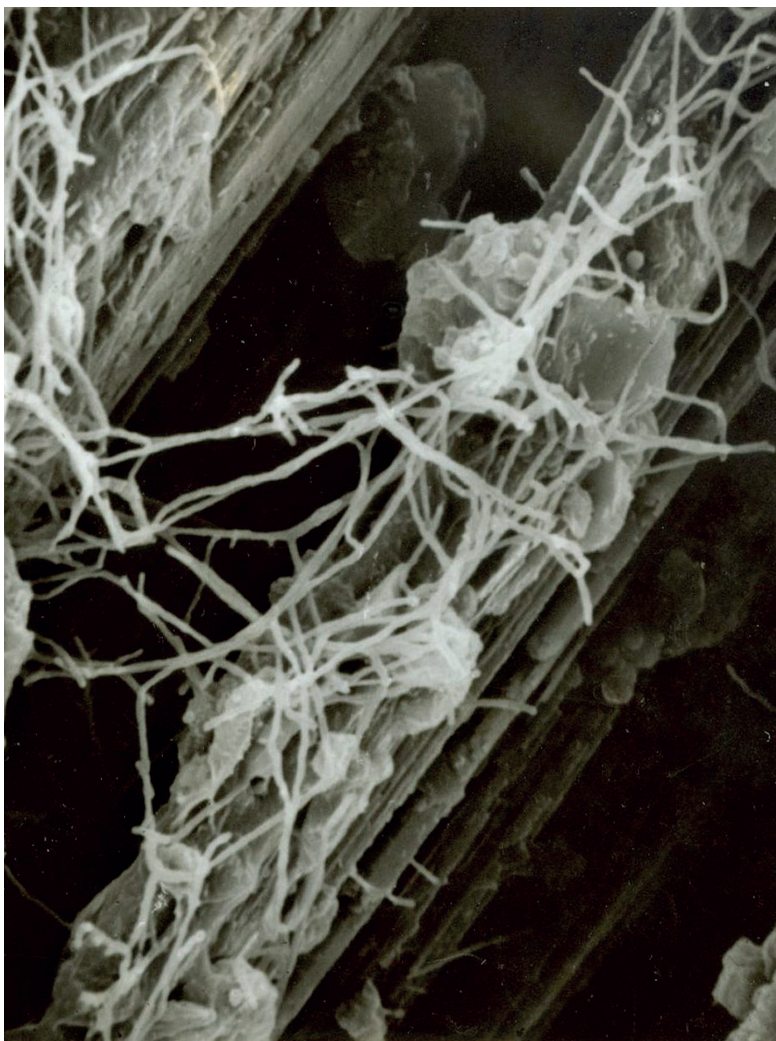
Odběry vzorků

Z ošetřovaných ploch byly pravidelně odebírány vzorky pro mykologickou analýzu. Do roku 2011 probíhaly odběry 1x měsíčně. Vzhledem k neměnnému charakteru vývoje mikrobiálního napa-

dení byla četnost odběrů od roku 2012 snížena na čtyři ročně v ustálených termínech: před sanačním postřikem (tj. leden, únor), týden po postřiku, před zahájením návštěvní sezony (počátek dubna) a po sezoně (říjen). Pro srovnání byly v roce 2014 jednorázově odebrány také vzorky z nepřístupných částí jeskyní. V letech 2015–16 byla četnost zvýšena na šest odběrů ročně z důvodu preventivního sledování po provedené výměně osvětlení na Oponě a dalších lokalitách z halogenových žárovek na LED. Po jejich vyhodnocení, kdy tato sledování neprokázala žádné změny v množství a spektru mikroskopických hub, byl počet odběrů od roku 2017 opět snížen na čtyři ročně. Odběry pokračovaly dále dle stanoveného harmonogra-

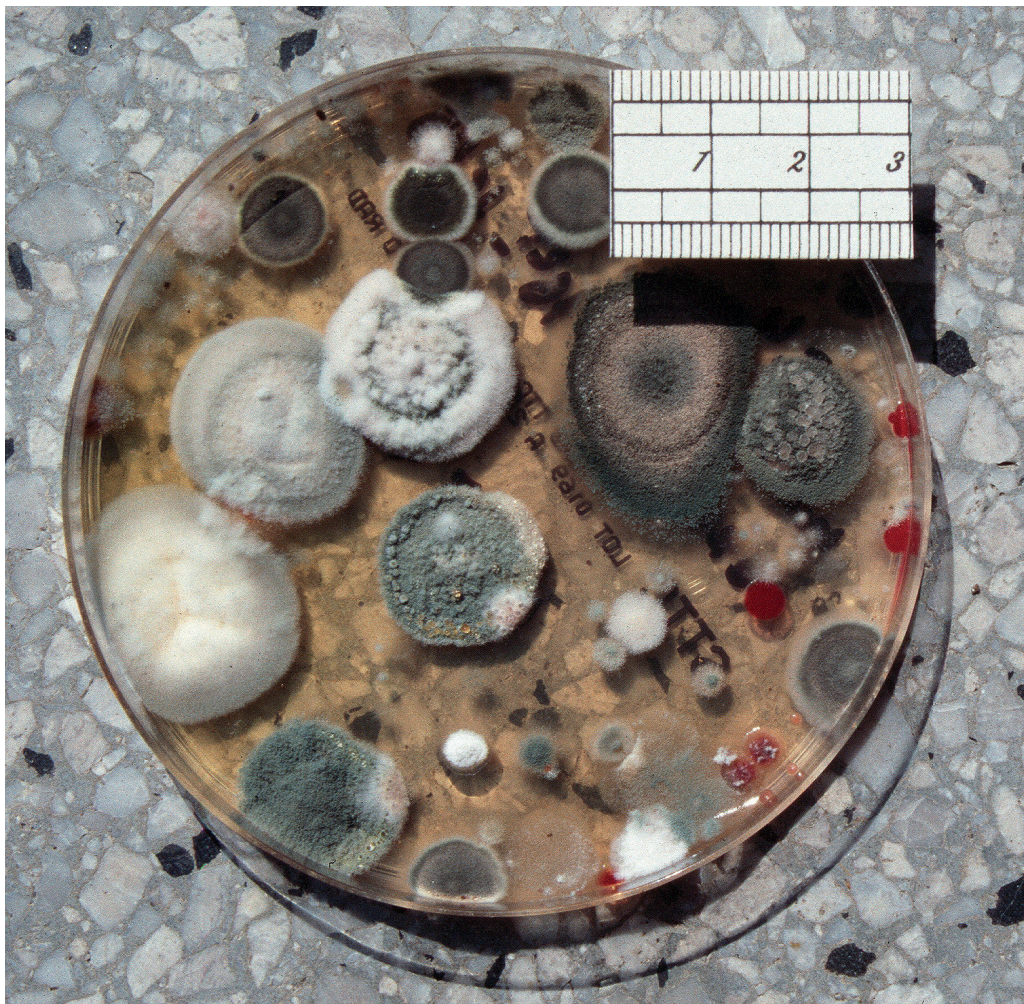
Sanace aragonitu na Oponě v Juríkově dómě v praxi, 2016. Nepostradatelný je speciální pracovní oděv a další ochranné pomůcky, které chrání před účinky skapávajícího peroxidu vodíku. Foto Slavomír Černý, SJ ČR

Degradace aragonitu v pokročilém stadiu – původní stav. Na snímku patrná kolonizace aragonitu hyfami hub a rozvolňování částí aragonitových krystalů. Zvětšení 200 ×. Zdroj Hanuláková, Marvanová, 1993

Největší prostora Zbrašovských aragonitových jeskyní Juríkův dóm se skalním štítem zvaným Opona. Foto Petr Zajíček

Výsledky kultivace vzorků v mikrobiologické laboratoři, 2003. Na médiu jsou patrné červené pigmenty vylučované přítomnými mikroorganismy. Foto Milan Geršl

mu a situace zůstala ve sledovaných parametrech stabilizovaná.

Výsledky

Srovnáme-li sledování v letech 2013–17 na jednotlivých lokalitách, je zřejmé, že v důsledku sanace aragonitu na Oponě došlo k výraznému omezení spektra mikroskopických hub, opakovaně se vyskytovaly stále stejné druhy. Rovněž výrazně pokleslo jejich množství oproti původnímu stavu před zahájením výzkumu. Z hlediska druhů se nejčastěji vyskytovala *Trichoderma sp.*, která ale v několika posledních odběrech chyběla nebo byla zjištěna v minimálním množství. Od roku 2015 se začalo objevovat ve větším množství *Tritirachium oryzae*. Poměrně často se vyskytovaly také různé druhy penicilií. Bylo konstatováno, že zavedením osvětlení LED nedošlo ke změně spektra ani aktivity mikroskopických hub, ovšem za té podmínky, že současně zůstává zachováno pravidelné ošetřování ploch sanačním postřikem.

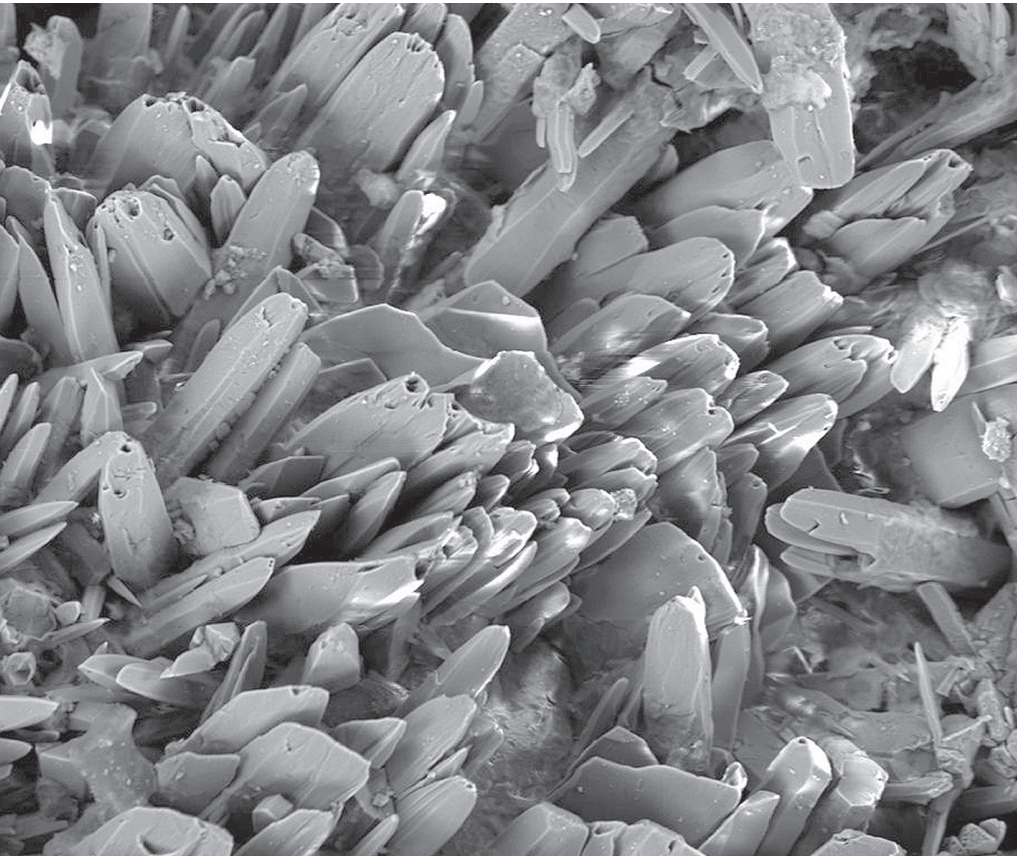
Opakovaně se potvrdilo, že výkyvy mikrobiálního napadení v průběhu roku plně kopírují křivku návštěvnosti jeskyní, případně souvisejí s nárazovými pracemi v jeskyni. Pravidelné lednové ošetření sanačním postřikem upraví výskyt hub na minimum, udrží jejich růst v přijatelných mezích a zamezí tak jejich negativnímu působení na aragonitovou výzdobu. Pozitivním důsledkem pravidelné sanace peroxidem vodíku je rovněž vybělení aragonitových krystalů oproti stavu na počátku výzkumu, které je patrné zejména při pohledu na celou plochu Opony.

Ukončení výzkumu

V období 2013–17 nedošlo k žádným nežádoucím změnám spektra a aktivity sledovaných mikroskopických hub, a to ani po výměně osvětlení LED. Byla znovu potvrzena vyhovující četnost postřiků i účinnost zvolených chemických prostředků, a sice bez negativních dopadů na speleotémy či mikroklima jeskyní. S ohledem na dlouhotrvající neměnné výsledky po celou dobu řešení problému (2003–2017) bylo rozhodnuto ukončit odběry vzorků a upřednostnit ochranu

Detail napadené výzdoby před provedením sanačního postřiku, patrné barevné změny na povrchu krystalů, 2006. Foto Milan Geršl

Produkty mikroorganismů poškozují aragonitové drúzy také formou důlkové koroze. Snímek z elektronového mikroskopu, rozměr snímku 300 × 250 µm. Foto Milan Geršl

jeskynní výzdoby. I když šetrně odebírané vzorky mají velikost nezbytně nutnou pro mykologickou analýzu, nedá se vyhnout nutnému, byť minimálnímu mechanickému poškození výzdoby. Poslední odběry byly uskutečněny v listopadu 2017, vzorky vyhodnoceny a dlouholetý výzkumný úkol byl uzavřen závěrečnou zprávou (Hanuláková, 2018).

Jak do budoucna

Každoroční počet návštěvníků za posledních cca 30 let je prakticky vyrovnaný a pohybuje se průměrně okolo 50 000 osob. Právě prašnost způsobená pohybem návštěvníků a následné nasedání mikroskopických hub je jednou z hlavních příčin kontaminace Opony. Proto je sanační zásah na Oponě nutno opakovat každoročně, a to vždy před zahájením návštěvnícké sezony v klidovém období jeskyně, tj. v měsíci lednu. Během sezony je nutno průběžně sledovat stav růstu lampenflory v okolí reflektorů a průběžně (3–4 x ročně) ji likvidovat, aby se nerozšířila na větší plochy a nedošlo k pronikání spor do ovzduší.

V posledních třech letech je další výzkum systematicky směřován především na identifikaci a kvantifikaci prachových částic, které se po usazení na jemných drúzách aragonitu stávají živnou půdou pro nežádoucí mikroorganismy. Jedním z cílů naší současné práce je analýza koncentrace prachových částic v ovzduší u Opony a srovnání koncentrací při různé intenzitě návštěvního provozu.

Úspěšnost metody potvrzena

Závěrečná fáze výzkumu potvrdila, že pravidelné ošetřování aragonitových krystalů na Oponě i skalních stěn v jeskyních dostatečně snižuje výskyt mikroskopických hub a omezuje i jejich spektrum. Negativní dopady na speleotémy ani mikroklima jeskyní nebyly prokázány. V současné době považujeme stav na Oponě i na dalších sledovaných lokalitách z hlediska výskytu mikroskopických hub za stabilizovaný. Při pravidelném ošetřování výše uvedeným postupem by se tento stav neměl měnit a je z dlouhodobého hlediska udržitelný.

Stalaktity na Oponě před a po sanačním zásahu. Foto Milan Geršl

Ukončením tohoto výzkumu probíhajícího od roku 1991 byl vyřešen bezprecedentní problém, který byl v počátku pokládán za zcela beznadějný. Úspěšná a trvalá sanace křehké aragonitové výzdoby nemá ve světě obdoby a potvrzuje vysokou odbornou úroveň a zápal českých výzkumníků, techniků a jeskyňářů.

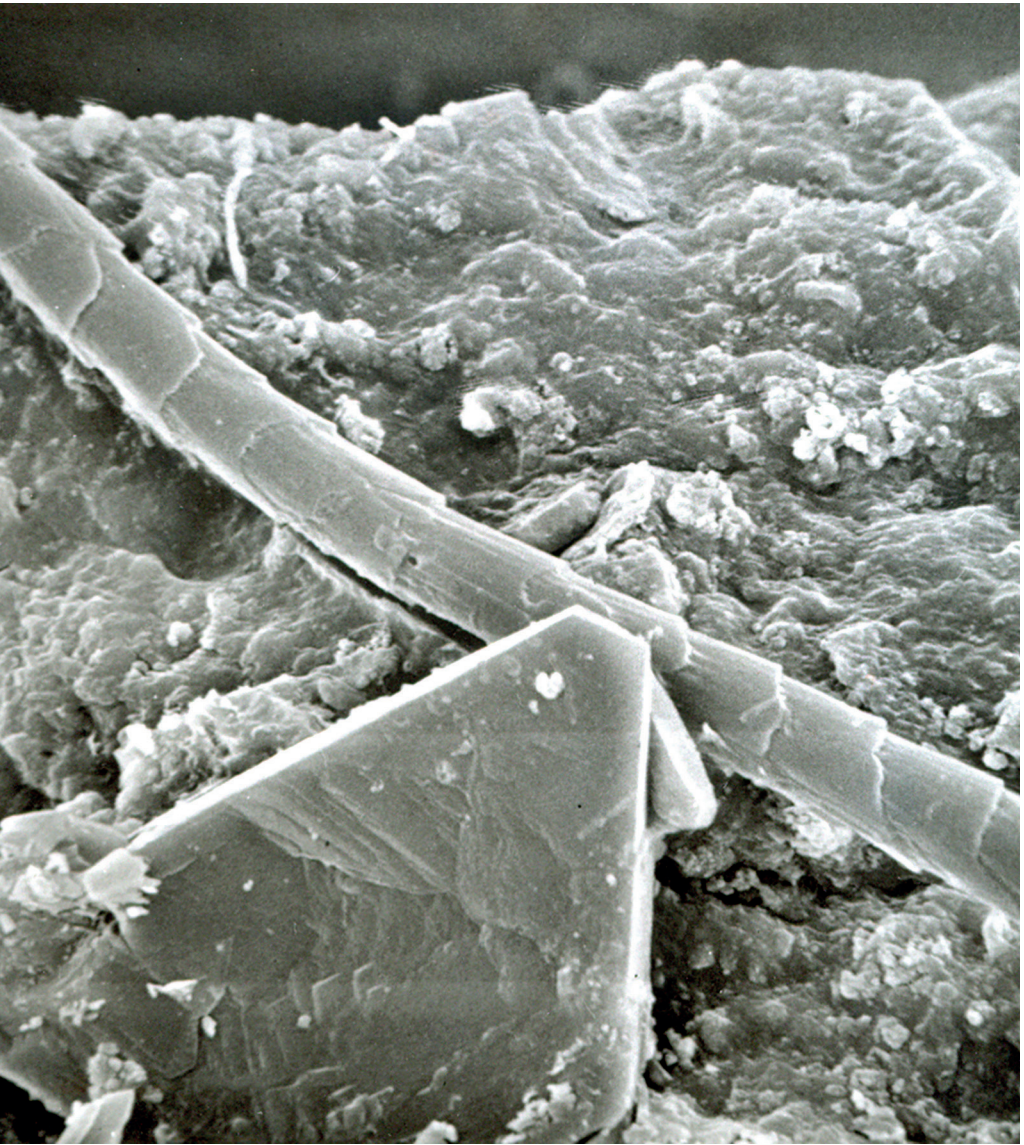
Obětavost zasluhující poděkování

Autoři článku děkují všem, kdo se v průběhu let jakkoli podíleli na zkoumání problému a neztráceli naději na jeho konečné vyřešení. Zvláštní poděkování patří členům ZO ČSOP 74/08 Zbrašov, kteří dlouhé roky pečlivě a zodpovědně realizovali sanační zásahy, spojené mj. s nekonečným taháním žebříků, kbelíků, hadic a fotografické výbroje – jmenovitě pánům Slavomíru Černému, Pavlu Sencovicimu a Štěpánu Geislerovi.

Použitá literatura:

Marvanová, L. – Kalousková, V. – Scháněl, L. (1991): *Napadení, poškození a znečištění aragonitu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních*. – MS, archiv správa Zbrašovských aragonitových jeskyní. Brno.

Marvanová, L. – Kalousková, V. – Hanuláková, D. – Scháněl, L. (1992): *Microscopic fungi in the Zbrašov aragonite caves*. – Čes. mykol., 46, 243–250.

Vlákno vlny s typickou šupinovou strukturou na povrchu aragonitové výzdoby. Zvětšení 1500 ×. Zdroj Marvanová, Kalousková, Scháněl, 1991